

Denne artikkelen kan kopieres fritt og viderefremidles til andre.

En forutsetning er at navn på utgiver (Strinda historielag), årbokas årstall og forfatter(e) oppgis.

Det må ikke foretas endringer i artiklene.

Det er ikke tillatt å skanne eller kopiere bilder i bøkene for bruk i andre sammenhenger.

Bromstad: En storgård på Strinda

Av Hermann Hansen

Brannen

For mannen i 30-årene ble trangen til å se flammer for sterk. Det som trolig var det femte ildpåsettelsesforsøket for kvelden, lyktes. I låven på Bromstad gård fikk han fyr. Sannsynligvis ble det tent på tre steder, i tre forskjellige bygninger. Det kan forklare at ilden spredte seg med kolossal hastighet, og at flere bygninger raskt sto i flammer. De tre arnestedene ble antatt å være i en vedbod der det var satt fyr på noen papirsekker, i fjøset der det brant i noe høy og i den bakerste låven der ilden først ble oppdaget.

Brannen brøt ut om lag klokken 21.30 søndag 20. mars 1955 og er den mest dramatiske hendelsen på storgården Bromstad i gamle Strinda kommune. Et fjøs til 50 kyr, stall til åtte hester, grisehus, stor høylåve og et stort bolighus ble flammens rov. Ingen mennesker kom til skade. Kyr og hester ble jaget ut og reddet, men alle de tolv drektige purkene brant inne eller ble skutt av politiet fordi de ble skadet i flammene.

Brannvesenet fikk en umulig oppgave i et av de vanskeligste slukningsstrøk i hele Strinda kommune. Storutrykning hjalp lite når vanntrykket var lavt, og det var langt mellom kummene. Malingen

kokte på våningshuset, men det lyktes å berge hovedlåna på gården, reist i 1878, et redskapshus og et stabbur.

Brannen kunne ses fra flere kilometers hold denne mørke marskvelden. Fra vinduene på Persaune Hageby kunne folk følge med i utviklingen. Dagen etter fikk de se at hester fra den brannherjede gården hadde søkt tilflukt mellom husene. Kyr og hester ble etter hvert midlertidig plassert hos velvillige bønder i Strinda og i Malvik.

Det var Svanaug Vasseljen, datter på gården, som oppdaget brannen. Hun skulle på jobb som nattvakt på sykehuset og ventet på bussen da hun fikk se røyk fra låven. Hun varslet sin far Ottar som umiddelbart varslet brannvesenet. Fra nabolaget kom mange for å hjelpe til. Arbeidet ble konsentrert om å få ut dyr og inventar. Det var bitende sno denne kvelden, snø og vind.

Svanaug møtte en mann som kom gående bærende på en snekkerhøvel da hun ventet på bussen. Det skulle senere vise seg at dette var mannen som hadde tent på gården. Høvelen stammet fra Strindheim skole der den var stjålet. I vaktmesterboligen ved skolen var det gjort forsøk på å tenne på, men den rå sponhaugen ville ikke ta fyr. Deretter var han innom ei tyskerbrakke som Strindheim idrettslag hadde holdt til i. Brakken sto

på pæler, og et par av dem var brent, men her slukket ilden av seg selv uten å gjøre nevneverdig skade. Men da mannen nådde Bromstad gård, fikk han raskt fyr.

Et par dager senere kom det frem at mannen også var mistenkt for andre forsøk på ildspåsettelse samme kveld, ett mellom to brygger i Fjordgata og ett i Mellomveien. Mannskapet i et fartøy ved Kystenkaia hadde oppdaget røykutvikling i Fjordgata. Og en mann ble observert i nærheten med et signalement som stemte godt overens med ildspåsetteren på Bromstad.

Katastrofen ble slått stort opp i trondheimssavisene. Dagen etter var brannen på Bromstad hovedoppslag i byens aviser. Den dramatiske brannen konkurrer-

te om oppmerksomheten med nyheten om en tribune som brøt sammen under et hopprenn i Drammen der 29 kom til skade, noen av dem livsfarlig.

Brannen ble en føljetong i avisene etter som den antatte ildspåsetteren var pasient ved Reitgjerdet sykehus og hadde frihet til å bevege seg hvor han ville denne skjebnesvangre søndagen. Det ble en opphetet debatt om hvordan det kunne gå til at en pasient, som ifølge avisene var sikringsfange og erklært sinnssyk allerede under et opphold i Botsfengslet i Oslo i 1951, kunne få bevege seg fritt uten tilsyn. Ifølge pressen var han tidligere siktet for to ildspåsettelse og dømt for vold. Sinnssykeerklæringen kunne bety at mannen ikke var tilregnelig og derfor ikke kunne straffes. Det kunne bli snakk om å forlenge sikringen og opp-

Husene på gården før brannen - bilde i Strinda bygdebok bind I utgitt i 1939.

Bromstad gjenoppbygd etter brannen - flyfoto tatt 24. juni 1960.

Foto: Widerøes Flyveselskap. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

holdet ved Reitgjerdet. Uavhengig av straffeskyld gikk debatten om hvilke sikringstiltak som var nødvendig for å sikre omgivelsene mot handlinger begått av pasienter på frigang med kriminelle tilbøyeligheter.

“Det er på det rene at mange av de sinnssyke får gå nokså fritt omkring i byen som et ledd i sinnssyketerapien. Det er prisverdig at sinnssykelegene gjør alt de kan for sine pasienter med sikte på deres helbredelse, men brannen og mange andre hendelser tidligere synes klart å vise at hensynet til den offent-

lige sikkerhet neglisjeres”, skrev Adresseavisen fire dager etter brannen.

Selv om mannen nektet for å ha tent på Bromstad gård, var avisene tydelige i sine konklusjoner, og langt mer vidtgående enn man ville ha vært i dag.

Brannen er utvilsomt den mest dramatiske hendelsen på Bromstad gård. Men det hadde skjedd annen dramatikkk tidligere, og det skulle komme mer senere. Før vi kommer så langt, skal vi kaste et blick på gårdens tidlige historie.

Eiere

Navnet Bromstad er trolig en sammenstilling med mannsnavnet "Brun", "Brunn" eller "Bruni". Dette finnes brukt både som alminnelig mannsnavn og mannstiltavn. Det hevdes at gårdsnavn sammensatt med –stad eller –set kan ha sin opprinnelse i yngre jernalder, det vil si i perioden fra ca. år 600 frem til 1030. Bromstad gård kan være ryddet en gang i dette tidsrommet. Gårdsnavnet er skrevet "Brunstadt" i 1559, "Brunstad" i 1624, "Brundstad" i 1661 og "Brunstad" igjen i 1723.

Gården tilhørte i middelalderen domkapitlet og ble etter reformasjonen lagt til biskopens prebende (inntekt/jordleie) og var bygselgods frem til 1794. Brukere eller bygselmenn på Bromstad var fra 1657 Jørgen Nielsen Barfod og fra 1683 Claus Clausen, trolig borger i Trondhjem. Etter ham var hans enke Maren bruker. I jordeboken er gården oppført som øde eller ubebodd. I 1746 var Ole Bromstad bruker. I 1773 ble gården bygset bort til Truls Tangen, i 1778 til justisråd Carelius og fra 1783 til major Christian Fredrik Meier. I 1794 kom gården i privat eie ved at Meier makeskiftet til seg gården mot to gårder i Stjørdal, Stokke og Sætran. Biskop Schønheider utstedet skjøte på Bromstad til Meier. Han fikk i henhold til kongelig reskript av 21. februar 1794 Bromstad overdratt som eiendom ved makeskifte, idet han overdro bispestolen sine gårder i Stjørdal, som samlet hadde en skyld på 1 spann og 2 øre, dobbelt så

stor som Bromstad som hadde gammel skyld på 2 øre og 12 marklag.

Etter Meier var grosserer Johan Lorentsen eier. Ved auksjon i hans konkursbo i 1819 ble Bromstad solgt til kjøpmann Isak Dahl senior for 4900 spesidaler. Dahl solgte allerede året etter gården til kaptein Mathias Cicilius Stabell for 5.100 spesidaler. Stabell overdro i 1831 Bromstad til sin sønn løytnant Aage Finne Schiødt Stabell. Han utvidet gården i 1848 da han kjøpte en parsell av Rønningen. Denne parsellen hadde skyld på 3 daler og 4 skilling. Bromstad hadde ny skyld på 10 daler, 3 ort og 7 skilling. Etter utvidelsen hadde gården en samlet skyld på 13 daler 3 ort og 11 skilling. Stabells arvinger solgte i 1876 Bromstad gård til forvalter Peder Moxnes for 11.500 spesidaler. Det var Moxnes som oppførte hovedlåna på Bromstad i sveitserstil, trolig i 1878, ettersom værhanen på stabburet nærmest låna hadde inskripsjonen "PM 1878". Låna står på gården den dag i dag.

Fra 7. januar 1879 ble bygningen tingsted eller rettssal for Strinden og Selbu sorenskriverembete, og et av rommene i huset er stort sett uendret og kalles fremdeles Tingstua. Sorenskriveren leide lokalet der, og det var regelmessig rettsforhandlinger en gang i måneden. Første gang retten ble satt på Bromstad, var 7. januar 1879. Retten ble administrert av sorenskriver Schaanning som ble "*medbetjentes af de opnævnte og tilsagte Lagrettesmænd*" Ole Sivertsen

Feili, gårdeier og lærer Johan Peter Løhre og gårdeierne Anders Larsen Tvereggen og Arnt Clemmetsen Gren-dahl som alle avla den foreskrevne ”lag-rettesed”. Det er noe uklart hvor lenge Bromstad gård var tingsted, men trolig var tingstedet flyttet før 1900.

Moxnes døde i 1904. Hans enke Johan-ne Christine Elisabeth Moxnes satt med gården i fire år før hun i 1908 solgte går-den for 80.000 kroner til sin svigersønn Karl Jermstad fra Skogn i Nord-Trønde-lag. Jermstad solgte Bromstad i 1929 for 157.000 kroner til Ottar Vasseljen (1898 - 1995) fra Malvik. Vasseljen var gift med Hjørdis Bjørnstad (1896 - 1973) fra Trondheim. De drev gården fram til 1963. Da overdro de Bromstad til søn-nen Sigurd, f. 1929. Han er gift med Magnhild Benum f. 1932 i Verdal.

Gårdsdrift

Bromstad gård var i det alt vesentlige allsidig drevet med husdyr og planteproduksjon. Den leirblandede moldjorda var velegnet til engdyrking, og jord-bruksarealene var stort sett flate og med lett-drevet jord. Om bruket er følgende nedtegnet i årenes løp:

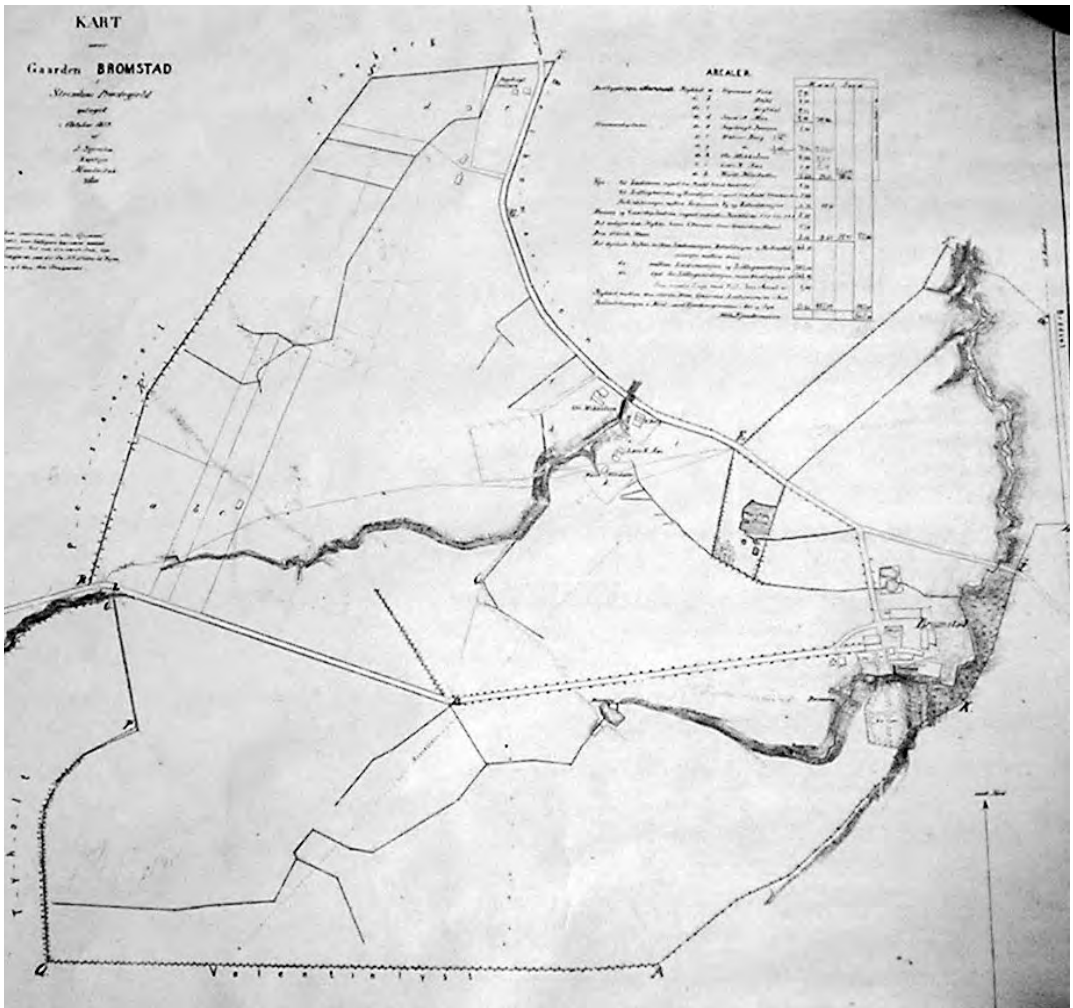
I 1657 var besetningen en hest, elleve kyr, åtte sauer og to svin. I 1723 besto besetningen fortsatt av én hest, men nå fire kyr og to ungnaut. Utsed: en halv tønne bygg og tre tønner havre. Høyav-ling: 36 lass. Om gården heter det at *“den ligger i solli, er misslig til korn, skarp til eng.”*

I 1819 er besetningen tre hester, 18 stor-fe, 12 småfe. Utseden: 18 tønner korn og fire tønner poteter. Det noteres at kornet *“modnes fullkomment og er fritt for frost og skinn. Til oppdyrking er enhver anledning benyttet. Driften er lett, en-gen fritt for sten og skog. Fem ljåer i av-høstingen”*. Gården består på dette tidspunkt av om lag 380 mål jord, alt dyrket.

I 1835 var besetningen fem hester, 20 storfe, fem svin og utseden fire tønner bygg, 12 tønner havre og 31 tønner po-teter. Det var i alt 16 personer på gården. Av disse var fem daglønnet og seks tje-nere.

I 1866 var Bromstad gård trolig på sitt aller største, med 535 mål dyrket og 22 mål udyrket jord. 133 mål av arealet var bygslet bort. Besetningen besto av fem hester og 22 kyr. Avlingen er oppgitt til 70 tønner bygg, 100 tønner havre, 60 tønner poteter og 300 høyllass.

I 1875 var det tre hester på gården, en okse, ei ku og utseden fem tønner bygg, åtte tønner havre, 60 kilo gressfrø og ti tønner poteter. Til gården hørte seks husmannsplasser: Bromstadgjerdet, Bromstadgrinnen, Bromstadmark, Bromstadmyr og Bromstadplass som forekommer to ganger, den ene kanskje under et annet hovedbruk (gårdsnr. 13 og 9). Plassenes besetning og utsed er ikke medregnet i tallene fra 1875.

“Kart over gaarden Bromstad i Strindens Prestegjæld optaget i oktober 1873 av L. Sejerstæd, kaptein. Maalestok 1/2000.”

Arealer:

Bortbygset: Stykket a: Vognmann Vold (9.93 maal), b: Vognmann Dahl (4.75 maal), c: Vognmann Grytdal (9.73 maal), d: Smed A. Moe (9.89 maal).

Husmandspladse: Stykket e: Ingebrigt Iversen (5.60 maal), f og g: Halvor Berg (3.50 maal), h: Ole Mikkelsen (8.26 maal), i: Lars K. Aas (5.14 maal), h: Marit Nilsdatter (1.63 maal).

Veje: Til Lademoen 4.19 maal. Til Lillegaarden og Trondhjem 5.69 maal, forbindelsen mellom førstnævnte vej og Rotvoldsvejen 0.75 maal.

Den største Have 2.10 maal. *Dyrket areal* 487.84 maal. *Hele Ejendommen* 565.70 maal

Ved folketellingen i 1900 er i alt 19 personer registrert som hjemmehørende på Bromstad. Peder Moxnes (f. 1843) fra Ritsen (Rissa) er gårdbruker og sparebankformann. Christine (f. 1853) fra Bodø er kona på gården. Sammen har de syv døtre og to sønner, født i tur og orden fra 1879 til 1897. I tillegg var det fem tjenere, blant annet ekteparet Johanna og Ingvald Weum som har sønnen Bjarne. Johanna og Ingvald har begge arbeidsoppgaver på jorda, mens Marie Andersen har "kreaturstell" som sin oppgave. Det betyr etter alt å dømme fjøsstell.

Bromstad ble i 1900 registrert med variert produksjon, korn, kjøtt, høns, kjøkkenhage og frukthage.

Da Ottar Vasseljen overtok Bromstad i 1929, besto selve gården av hovedlån, bårstue, fjøs, grisehus, stall, to stabbur, vognbu, vedskjul og låve. På typisk trøndersk vis var husene samlet rundt et firkantet tun der hovedlåna gjerne utgjør en av sidene, bårstua og uthusene de tre andre. I tillegg var det høylåve på gården som av brannsikkerhetshensyn var plassert utenfor selve tunet.

Fjøset på gården var nyrestaurert i 1926 og hadde 50 båser for kyr. Stallen hadde åtte stallrom, og grisehuset fire binger. Hovedbygningen skilte seg ut i trøndersk sammenheng. Den var ikke tradisjonelt lang og smal, men reist i sveitserstil, bredere og kortere. Slike lå-

ner er ikke vanlige i Trøndelag, men forekommer oftere på Østlandet.

Bårstua var ei tømret trønderlånliggende stue der tjenestefolket på gården holdt til. Huset ble også kalt størhuset, en annen betegnelse på eldhus. En mulig forklaring på dette er at bårstua en gang fungerte som eldhus, der det i eldre tider foregikk baking, vasking av klær og brygging.

Med gårdskjøpet fulgte tre kyr og tre hester i tillegg til det meste av nødvendig redskap.

I 1932 var gården på 500 mål, alt dyrket. Ved kjøp av husdyr rundt omkring på gårdene i distriktet, økte buskapen raskt. Syv hester, 43 storfe, ti svin, to sauer og 30 høns utgjorde nå besetningen. Avlingen var vokst til 16 tonn bygg, tre tonn havre, 24 tonn poteter og 90 tonn høy for salg.

1930-årene var ikke enkle for norske bønder. Prisfall og gjeldskrise rammet mange. Gårdsbruk på tvangsauksjon var ingen sjeldenhet. Faste priser på landbruksprodukter fantes ikke. Etterspørselelen bestemte prisnivået. Da var det en fordel å bo sentralt, slik at det var mulig å utnytte prissvingningene. Slakt ble levert når prisene steg.

Ottar Vasseljen drev intensivt med melkeproduksjon. Den økonomiske bærebjelken i hans første tid på Bromstad var det private melkesalget. I stedet for å le-

Slåttonn før Ottar Vasseljen kjøpte gården. Nå går vegen Bromstadekra midt over bildet.

vere til meieriene var det mer lønnsomt å bringe melka direkte til forbrukerne. Dette var bare mulig for bønder som bodde nært større tettsteder. Frem til det ble forbudt under krigen, ble melka levert direkte til husholdninger på Tyholt, Singsaker, Møllenberg, Rønningsbakken og Bakkaunet. Melkeguttene med hest og vogn kjørte ut to- og treliters spann morgen og kveld. Da var det viktig å ha kontinuerlig og høy melkeproduksjon året rundt. Etter kyrenes beste melkeperiode som er de ni første månedene etter kalving, ble de slaktet. Deretter ble det straks innkjøpt nye kyr som snart skulle kalve – ”ny-bærkyr”.

På denne tiden var det seks faste arbeidsfolk på gården, stallmester Paul Snerting, budeia eller fjøsmesteren Marie Snerting, innetausa, melkeguttene og to drenger. Paul, som ble gift med Ma-

rie, kom til gården som dreng fra trange kår på Namdalseid. Det var svært uvanlig at tjenestefolk giftet seg med hverandre. Fjøsmesteren og stallmesteren fikk et barn sammen og ble boende i en leilighet i bårstua. De to har gitt navn til Fjøsmestervegen og Stallmestervegen, der det ble bygd boligblokker på 1970-tallet.

Marie Snerting var en institusjon på Bromstad, der hun arbeidet under tre gårdeiere, Moxnes, Jermstad og Vasseljen. Da hun fylte 75 år i 1947, ble hun intervjuet av Arbeider-Avisa. Da hadde hun 46 år bak seg i det samme fjøset, og var fortsatt i full virksomhet med ansvar for daglig stell av 34 kyr. Hun var født i Osen i Bjørnør og kom til Bromstad i 1901, 29 år gammel. Men fjøsarbeid var hun allerede godt vant med. Hun debuterte i fjøset som åtteåring. Ifølge inter-

Utsnitt av flyfoto tatt i 1936 av Widerøes Flyveselskap. På det øverste bildet ser vi mot nord. I forgrunnen er Reitgjerdet sykehus. I bakgrunnen til venstre er Persaune gård og Persaune sykehus. På det nederste bildet ser vi mot sørøst. Pilen peker på Bromstad gård på begge bildene.

Kopier fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.

vjuet satte Marie liten pris på den kunstige bedekningsmåten som var på full fart inn i storfenæringen. Artikkelforfatteren beretter om strabasiøse turer vinterstid frem til gården som avisbud. Alltid var han velkommen inn til Marie og Paul for varme og ”sildråppa”. Da

journalisten kom for å intervjuje jubelanten, var hun – naturligvis – på jobb i fjøset. Lite hadde hun forandret seg på de 15-16 årene siden han siste gang leverte avis på gården. Travelt opptatt med melkinga, måtte intervjuet skje i fjøset der en koloss av en stut var lite begeistret

over besøket av avismannen. Marie forteller om et liv med mye arbeid. Og dyktig må hun ha vært, for bare en eneste gang på 46 år var det nødvendig å tilkalle dyrlege til ei ku som skulle kalve. Melkemaskin var fortsatt ukjent på Bromstad. Marie hadde én person med seg på håndmelking av de 34 kyra. Men besetningen var normalt på 50 dyr, uten at det ble satt inn flere hender til melking av den grunn. Ryggen til 75-åringen var stadig god etter 67 års tøft kroppsarbeid, og hun fortsatte sitt arbeid på Bromstad ennå i mange år.

Stallmesteren levde på gården til han døde i 1943. Marie levde sine siste år på Strinda aldersheim der hun døde i 1967, 94 år gammel. En av drengene, Reidar Johansen, som kom til Bromstad som gårdsgutt da han var 15 år, bodde og ar-

beidet på gården i 70 år frem til sin død i 1985.

I eldre tider var en bondegård en hel liten bedrift. Med mye hardt kroppsarbeid var det behov for mange arbeidsfolk. På gårdene bodde faste tjenestefolk, drenger og tauser. I de travle onneperiodene måtte det skaffes ekstra arbeidshjelp. Tjenestefolkenes inntekter varierte fra gård til gård. I 1930-årene kunne lønna svinge fra kun kost og losji til opp mot 40 kroner i måneden. Bonden fikk på denne tiden syv-åtte øre literen for melka. Kosten var en viktig del av lønna. Med få unntak spiste arbeidsfolkene sammen med bondefamilien. De bodde gjerne på tausloftet eller drengeloftet.

På Bromstad bodde de to drengene og melkeguttan på hvert sitt loft i bårstua. Tausa, som arbeidet inne sammen med

Slåttonn ca. 1950 ved offisersmessa og kasernene på Persaunet leir..

Slåttonn 1950. Ottar Vasseljen fremst i bildet. I bakgrunnen ser vi gården og deler av Strindheim haveby.

bondekona, bodde på et loft i hovedlåna. Tjenestefolket, med unntak av budeia og stallmesteren, fikk fast betaling, i tillegg til kost og losji. Drengene fikk 30 kroner i måneden, tausene 25-30 kroner. Budeia og stallmesteren holdt kosten sin selv. De fikk noe melk, kjøtt og flesk, samt noe mer i fast betaling; til sammen 22 kroner i uka.

Arbeidsdagen på gården kunne bli lang, rundt ti timer, for både bonden, familien hans og arbeidsfolkene. Dagen tok gjerne til ved sekstiden. Halv åtte var det frokost. Mellom klokken tolv og to var det middagspause. Deretter varte arbeidsdagen til kveldsmaten kom på bordet ved syvtiden. Lengst arbeidsdag var det kvinnene som hadde. Matlaging og vannvarming foregikk på vedovn. Det

Marie Snerting i sitt rette element.

På arbeid ca. 1940. Fra venstre: Størset, Johan Dahl, Ottar Vasseljen, Gjølmesli, Olsen, Paul Snerting.

Flere arbeidshester var nødvendig. I 1932 hadde gården 7 hester. Karene bak hestene er fra venstre: ukjent, Albrecht Eika, Størseth, Paul Snerting, Johan Dahl, ukjent.

var mange mennesker som skulle ha mat, og store oppvasker måtte tas for hånd. Vasking av klær foregikk på vaskebrett. Vasking av melkespann var også en fast del av rutinene. De måtte rengjøres forsvarlig med kokende vann. Kvinnene syslet også med sying og stell av tøy, og de hadde hovedansvaret for barneoppdragelsen. Ekstra mye arbeid ble det i onneperiodene og under slakting.

Budeia og to-tre drenger hadde ansvaret for fjøsstellet. Håndmelking av et førtitalls kyr tok gjerne et par timer. Kyra ble foret med sildemel, høy og halm, gjerne i blanding. Stallmesteren tok seg av stell

av hestene, foring, strigling og pussing. Dette var en vel ansett jobb, og det var stallmesterens ære å få hestene fine og blanke. Stell av grisene tok bonden helst sjøl, mens melkegutten hadde sin faste jobb. Hver eneste dag, hverdag som helg og høytid, kjørte han ut melka til kundene med hest og vogn. I løpet av arbeidsdagen hørte det også med å ta seg av forskjellig forefallende arbeid, hugging og kjøring av ved og pressing av høyballer som ble kjørt med hest til båtene ved Brattøra.

For å få gjort våronna i tide var det viktig å få pløyd om høsten. På vinteren ble naturgjødsla spredt. Utpå vårparten ble

jorda harvet før kunstgjødsel ble kjørt ut. På Bromstad ble det sådd mest gressfrø, en god del bygg og noe havre. Bruk av gressfrø og kunstig eng ble vanlig mot slutten av 1800-tallet.

Slåttonna kunne vare opptil to måneder. 350 mål gress skulle hesjes, og da var det behov for mye ekstrahjelp. Hesjene kunne være 700-800 meter lange. 14-15 personer kunne være samlet til bords i de mest travle periodene. Arbeidsfolkene skulle ha rikelig med mat og ei oppredd seng. Det ble kjøpt inn uer i store kvanta. Kjøtt og fleisk måtte det også være nok av. Slåttonnarbeid var forholdsvis godt betalt – 20-25 kroner i uka, og mange arbeidsfolk kom inn fra kystdistriktene til de store bygdene.

I august/september var det innhøstings-tid, og skuronna sto for døren. Kornet skulle i hus før vinteren satte inn med kulde og frost. Da var håpet at været holdt seg mildt og tørt. Var været skikkelig ille, kunne kornet bli stående ute i månedsvis før det ble kjørt inn på låven. Inne på låven ble kornet tresket. Halmen ble presset og solgt eller hakket og brukt til dyrefôr. Kornet ble kjørt på mølla og malt. Deretter ble en del av melet solgt, noe gikk til dyrefôr, og noe ble brukt i husholdningen.

Slaktinga foregikk stort sett på gården. Rett før påske og jul ble slakteren tilkalt. I stórhuset ble det varmet opp rikelig med vann som ble brukt til skolding av grisen eller kua etter at den var skutt i

Jernhesten Fordson fra 1941. Traktorkjører er Mari, datter på gården.

panna med skytemaske. Døden inntraff umiddelbart. For å få ut blodet ble dyret stukket i brystet. Dyret ble så hengt opp, og slakteren sørget for oppdeling av kjøttet. Storparten ble saltet ned, men det ble også laget kjøttkaker, kjøttpølse og blodpølse på gården. Dyretarmene ble brukt til pølseskinn. Det kjøttet som gårdsfolket ikke spiste selv, ble solgt direkte til kunder eller til Bøndernes Salgslag.

Mekaniseringen i jordbruket startet for alvor i mellomkrigstiden. Bromstad gård fikk sin første traktor i 1941, en Fordson med jernhjul. På dette tidspunkt var det drøyt 3000 traktorer i Norge. Traktoren skulle etter hvert konkurrere ut en hel yrkesgruppe, tjenestefolket. I 1950 passerte antall traktorer 50.000. Mens om lag 30 prosent av befolkningen var sysselsatt i jordbruket i 1940, var det 40 år senere bare syv-åtte prosent. Selvdreven skurtresker og melkemaske rasjonaliserte arbeidet. Sprøyting mot ugress og økt forbruk av kunstgjødsel ga økte avlinger.

Krigen

Krigen var en dramatisk periode for Bromstad og folket på gården. Okkupasjonsmakten tok ikke hensyn til eierens interesser og rekvirerte store deler av Bromstadeiendommen. Ved Persaune ble det bygget en stor tysk militærleir med mange kaserner og en høy bunkers med kanoner på toppen. I disse kasernene ble tyske marinefolk innlosjert. Det var i hovedsak mannskaper fra ubåtene

som lå inne til reparasjon og vedlikehold i Dora-bunkerene på Nyhavna.

På annet areal nær gården ble det bygget en krigsfangeleir med serbiske og i en lengre periode russiske fanger. I denne leiren, som lå der Strindheim hageby ligger i dag, var det en tid opp mot 700 krigsfanger som ble satt til å bygge bunkers for tyske ubåter på Nyhavna, Dora I og II. Fangene marsjerte daglig veien fra leiren til Nyhavna.

I fangeleiren herjet sulten. Det hendte under potetopptakinga på gården at Ottar Vasseljen lot noen potetrenner bli liggende åpne, og vaktene tillot at fangene tok for seg av de rå potetene.

Okkupasjonsmakten rakk å legge fundament til fem nye kaserner ved Persaunet leir før krigen tok slutt. Etter krigen ble disse fundamentene brukt til å bygge på for Strindbo, Heimbo og Sjøbu borettslag i Marie Michelets veg.

Bromstad gård var nå redusert til 300 mål jord. De 200 målene som var annektert, var delvis nedbygd, delvis rasert.

Etter brannen

Brannen i 1955 ble, som vi har sett, en katastrofe for Bromstad gård. Men viljen hos gårdeier Ottar Vasseljen til å bygge gården opp igjen var stor. Arkitekter og ingeniører ble satt i sving for å gjenreise gården og planlegge nye hus. Gården var fullverdiforsikret.

Et nytt grisehus ble bygd på de gamle fjøsmurene allerede i 1955. I 1957 var fjøs- og grisehusbygning reist etter datidens prinsipper med låve med åpen takstol uten lembu. Fordi jordarealet var redusert under krigen, ble det nye fjøset bygd for 20 melkekyr. Svineproduksjonen ble økt, det samme ble kornproduksjonen, ettersom skurtrøska hadde gjort sitt inntog også på Bromstad.

Kommunen ekspanderer

1950-årene bød på nye utfordringer for Bromstad gård. I Trondheim kommune økte veksten i folketallet sterkt. Boligbehovet økte, det samme gjorde behovet for areal til industri og næringsliv for øvrig. Trondheim hadde derfor et desperat behov for nye tomtearealer, og Strinda var den eneste kommune Trondheim kunne ekspandere direkte i. Der var det også nok av arealer. Den gamle og rike jordbrukskommunen var en av landets aller største forstadskommuner, med relativt store bruk. I 1959 var det norske gjennomsnittsbuket 50 mål. I Strinda

var brukene i snitt 80 mål. Sammenlignet med bønder på landsbasis var bøndene i Strinda også i langt større grad i stand til å drive sin næring uten tilskudd fra arbeid utenfor bruket.

Trondheims ekspansjonsbehov skapte store interessemotsetninger og konfliktfylte politiske beslutninger. Strinda mistet ved byutvidelsen i 1952 Ladehalvøya og enkelte områder på Byåsen. Men landkommunen omsluttet fortsatt storbyen på omtrent alle kanter. Jordbruksarealene ble krympet fra krigens slutt, og bønder ble tvunget til å flytte hvis de ville fortsette sin næringsvirksomhet.

Bromstads flate dyrkamark var lett å bygge på. For grunneieren startet en kamp for å holde på den flotte jorda, en kamp som varte i 40 år. Allerede da gården skulle gjenoppbygges, kom presset mot eieren av Bromstad om å avstå jord til utbyggingsformål.

Den første ekspropriasjonen kom i 1957. Da ble deler av Kong Øysteins vei

Hovedlåna (fra 1878) som ble berget under brannen.

bygd, og jorda splittet i flere biter. Strinda kommune presset på for å kjøpe jord til utbygging. Kommunen brukte spesielle knep for å få tilgang på arealer, blant annet ble det besluttet å sette opp verdien på utbyggingsareal slik at gårdene av skattemessige årsaker skulle bli tvunget til å selge.

Sigurd Vasseljen overtok bruket etter sin far i 1963. Han fortsatte i store trekk driften med hovedvekt på melkeproduksjon. Etter hvert ble også gris en viktig næring i tillegg. Og han fortsatte kampen mot nedbygging, en kamp som etter hvert skulle vise seg å bli umulig å vinne.

1. januar 1964 var sammenslåingen av kommunene Strinda, Tiller, Leinstrand, Byneset og Trondheim et faktum. Det førte til en akselererende nedbygging av dyrkajorda. Storbyen spredte seg med stor hastighet.

I 1966 tilspisset situasjonen seg da grunneieren mottok brev fra finansrådmannen i Trondheim kommune med en dårlig skjult trussel: Borettslaget Ungdommens Egen Heim (UEH) skulle få ekspropriasjonsrett til all dyrkajord på Bromstad. Videre gårdsdrift på gården var med ett alvorlig truet. Norsk lov tilsa imidlertid på dette tidspunkt at ekspropriasjonsrett ikke kunne gis dersom grunneieren hadde egne planer om utbygging. Denne loven ga grunneieren et pusterom i kampen mot nedbygging av dyrka jord, og et håp om at Trondheim kommune kunne komme på bedre tanker. Det gjorde imidlertid ikke kommunen, og Vasseljens reguleringsplan ble etterlyst. To år etter la grunneieren frem en reguleringsplan utarbeidet av arkitekt Bjørn Røe. Reguleringsplanen ble vedtatt i 1968.

UEH forutsatte bygging av punkthus i sitt forslag til reguleringsplan, en plan gårdeieren for øvrig aldri fikk se. I gård-

Siste skuronn før siste ekspropriasjon - i 1990. Vegen i forgrunnen er Bromstadekra.

Eierens forslag ble det vektlagt å holde bebyggelsen relativt lav med grønne forbindelser på tvers av området. Utnyttingsgraden var omtrent den samme i de to planforslagene. Men det ble TOBB som fikk tilgang på arealene, og gårdeieren sikret seg ved å fremme egen reguleringsplan innflytelse over utbyggingen. Småhusbebyggelsen i Bromstadekra skjedde i privat regi.

Hesten var slaktet, men på en verdig måte, bonden hadde fulgt den til slakthuset – det var trøsten for ham.

Sigrid Vasseljen sier dette om gårdens skjebne som utbyggingsareal etter at Bromstad gård, som en gang hadde vært på 535 mål, i 1977 var redusert til et bruk på om lag 25 mål: *“Jord som var blitt pløyd og vendt i århundrer, som var blitt tråkket og trampet på av hest og*

bonde, som hadde gitt avling og føde til generasjon etter generasjon, ble lagt under asfalt og betong.”

Det var dyr på bruket frem til 1982. I 1990 vedtok Trondheim bystyre å eksproprierte den siste rest av Bromstad gård, med unntak av tunet og bygningene på gården. En stolt storgård i Strinda var nå redusert til ei tomt for de gjenværende bygningene på 13-14 mål.

Kilder

Bygdebok for Strinda bind 1, 1939.

Bratberg, Terje: Trondheim Byleksikon, 1996.

Samtaler med Magnhild Benum Vasseljen og Sigurd Vasseljen.

Sigrid Vasseljen Semesteroppgave i samfunnsfag, Trondheim lærerskole, 1987.

Adresseavisen og Nidaros.

Flyfoto tatt mot nord 12. september 1968. I forgrunnen til venstre er Valentinlyst gård og høyblok- kene i Valentinlyst borettslag. Helt til venstre er Persaune borettslag. Jordene midt på bildet er Bromstads jorder. I forgrunnen (i midten) ligger gården Lille Reitgjerdet (Buckhaugen) og til høyre gården Reitgjerdet (hvor Strinden teglverk var). Bak Reitgjerdet er jordene på Brøset (Reitgjerdet sykehus). Foto: Widerøes Flyveselskap. Kopi fra Universitetsbiblioteket i Trondheim.